

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Integrace žáků-cizinců do základních škol **Integration of pupils-foreigners into primary schools**

Valeriya Netunakhina

Vedoucí práce: RNDr. Jindřich Kitzberger
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: Školský management

2019

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Integrace žáků-cizinců do základních škol potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prah 23. 3. 2019

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování RNDr. Jindřichu Kitzbergerovi za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině za podporu během studia a všem respondentům za jejich ochotu a poskytnutí odpovědí.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá procesem integrace žáků-cizinců do základních škol z pohledu školského managementu. Cílem práce je analyzovat podmínky a procesy v oblasti integrace žáků–cizinců na pražských základních školách a porovnat v tomto ohledu školy s různým počtem integrovaných cizinců. V teoretické části práce se věnuji vysvětlení důležitých pojmů týkajících se integrace žáků–cizinců, zabývám se historií a právní problematikou. Vysvětluji také činnost institucí jako jsou META, NIDV, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ), které poskytují velkou podporu školám nad rámec podpory MŠMT. Věnuji se procesu integrace žáků–cizinců dle různých metodických doporučení, jejichž aplikaci do praxe ověřuji ve vybraných školách na území hl. m. Prahy v praktické části.

Praktická část obsahuje zkoumání podmínek a činností vedení vybraných pražských škol souvisejících se začleněním žáků–cizinců na základních školách. Obsahuje výzkum, ve kterém se porovnávají školy s odlišným počtem žáků–cizinců, od nejmenšího počtu až po největší. Zkoumám vytvořené podmínky a činnosti, které vykonává management školy pro začlenění žáků–cizinců. Výsledkem bakalářské práce jsou informace, jaké činnosti jsou na jednotlivých školách ve vztahu k začlenění žáků–cizinců do výuky vyvíjeny, a následné porovnání rozdílů v přístupu jednotlivých škol k této problematice. Informace byly zjišťovány formou osobního rozhovoru s řediteli dotčených škol.

KLÍČOVÁ SLOVA

Integrace, žák, cizinec, imigrace, vzdělávání cizinců

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with a process of integration of pupils–foreigners into elementary schools from the point of view of school management. The aim of the thesis is to analyse conditions and processes in the field of pupils-foreigners' integration at Prague elementary schools and to compare schools with different number of integrated foreigners in this respect. The theoretical part is focused on explanation of important concepts related to pupils-foreigners' integration and it deals with history and legal issues. Also activities of such institutions as META, NIDV, Association of Teachers of Czech as a Foreign Language (AUČCJ), that provide big support for schools above the MŠMT framework of support, are explained. It deals with a process of pupils-foreigners' integration according to various methodological recommendations, the practical implementation of which is verified at selected schools in the territory of capital city Prague in the practical part.

The practical part comprises a research of conditions and activities of school leadership at selected Prague schools connected with pupils-foreigners' integration at elementary schools. It comprises a research in which the schools with different number of pupils-foreigners are compared – from the lowest number to the highest one. Established conditions and activities provided by school management for pupils-foreigners' integration are surveyed. The result of the bachelor thesis is the information about which activities related to pupils-foreigners' integration in teaching process are being developed, and the following comparison of different approach of individual schools to this issue. The information was obtained through a method of personal interview with directors of concerned schools.

KEYWORDS

Integration, pupil, foreigner, immigration, foreigners' education

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	8
1 Teoretická část	9
1.1 Základní pojmy	10
1.2 Vývoj počtu cizinců v ČR	12
1.3 Právní úprava	13
1.3.1 Základní právní rámec	13
1.3.2 Legislativní ukotvení péče o žáky s OMJ	15
1.4 Základní skupiny cizinců	17
1.5 Žáci se SVP a žáci s OMJ	18
2 Zařazení žáků-cizinců do výuky na základní škole	20
2.1 Podpora žáků–cizinců	20
2.1.1 MŠMT	21
2.1.2 NIDV	21
2.1.3 META	22
2.1.4 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ)	24
3 Zařazování žáka-cizince do ročníku	25
3.1 Příprava školy na příchod cizince	28
3.1.1 Přijetí žáka-cizince	29
3.1.2 První den ve škole	30
3.2 Financování potřeb žáků–cizinců	31
4 Praktická část	34
4.1 Cíl výzkumu	35
4.2 Výzkumný vzorek	35
4.3 Analýza dat	36
4.4 Shrnutí	40

Závěr	42
Seznam použitých informačních zdrojů	46
Seznam použité literatury	46
Seznam použitých elektronických zdrojů	47
Seznam příloh	51
Příloha č. 1 – Strukturovaný rozhovor	51
Příloha č. 2 – Pozorovací formulář	52

Seznam zkratek

OMJ – odlišný mateřský jazyk

SVP – speciální vzdělávací potřeby

MHMP – Magistrát hlavního města Prahy

NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání

AUČCJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MPHSK – Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

ČCJ – čeština jako cizí jazyk

ČDJ – čeština jako druhý jazyk

PLPP – plán pedagogické podpory

IVP – individuální vzdělávací plán

OPVVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Úvod

Vybrala jsem si téma Integrace žáků–cizinců do základních škol, neboť je vzhledem k přibývajícimu počtu cizinců aktuální. Dalším z důvodů byla i moje osobní zkušenost, protože nejsem původem z České republiky, ale studovala jsem zde od 2. pololetí 7. třídy základní školy.

Cílem práce je analyzovat podmínky a procesy v oblasti integrace žáků–cizinců na pražských základních školách a porovnat v tomto ohledu školy s různým počtem integrovaných cizinců.

Bakalářská práce je členěna na několik částí. Teoretická část se skládá z šesti kapitol. V první kapitole se zabývám vysvětlením pojmů souvisejících s integrací žáků–cizinců do škol a zmiňuji se o tom, jak narůstal počet cizinců na území ČR po otevření státních hranic. Dále rozebírám legislativu obecně, a konkrétně se pak zaměřuji na péči o žáky s OMJ. Následně popisuji základní členění cizinců a rozdíl mezi žáky se SVP a OMJ. V další kapitole vysvětluji činnost institucí jako jsou META, NIDV, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ), které hrají velkou roli při podpoře škol. Poté se věnuji metodickým doporučením pro základní školy a financování jak kurzů češtiny, tak i celkové finanční podpoře škol ve vzdělávání žáků–cizinců.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum, kde jsou porovnávány školy s odlišným počtem žáků–cizinců. Rozhovorem s řediteli škol zjistím vytvořené podmínky a činnosti, které vykonává management školy pro začlenění žáků–cizinců. Výsledkem je srovnání rozdílů ve školách s různým počtem žáků–cizinců, zda se vytvořené podmínky a činnosti odlišují či ne, v případě že školy začleňují žáky–cizince do prostředí školy a procesu výuky.

1 Teoretická část

V teoretické části bakalářské práce se nejprve zmiňuji o základních pojmech souvisejících s integrací žáků–cizinců do škol a ve zkratce popisuji, jak narůstal počet cizinců přibývajících na území ČR. Dále rozebírám legislativu obecně, a také přímo legislativní ukotvení péče o žáky s OMJ, základní členění cizinců a rozdíl mezi žáky se SVP a OMJ. V další kapitole vysvětluji činnost institucí jako jsou META, NIDV, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ), které hrají velkou roli při podpoře škol. Poté se věnuji metodickým doporučením pro základní školy, aby byla zajištěna lepší integrace žáků–cizinců. V současnosti je integrace žáků–cizinců jedním z důležitých témat školského managementu.

Školský management vychází z managementu, kdy je dnes tento pojem spojený se všemi oblastmi lidské činnosti. Používá se běžně ve spojení s řízením různých institucí, např. nemocnic, neziskových organizací, divadel a není jen doménou ziskové sféry. V současné době bez managementu nefungují zemědělské podniky, sportovní kluby, ani výzkumné ústavy. Samozřejmě se management musí přizpůsobovat a zohledňovat specifické činnosti, na které je vázán (Trojanová I., Trojan V., Trunda J., 2016).

Co se týče školského managementu, můžeme říci, že: *„Z pohledu oboru managementu jako vědní disciplíny aplikuje školský management poznatky obecného managementu ve specifických podmínkách školství“* (Trunda, Bříza, 2012, s. 9). Jedná se tedy o skupinu řídicích pracovníků škol a školských zařízení, jejich specifickou činnost, a zároveň o vědní disciplínu (Trojanová I., Trojan V., Trunda J., 2016, s. 41).

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 244) formulují pojem školský management jako: *„Řízení školy, management školy. Označuje subjekty (ředitel školy, zástupce ředitele, ekonom školy aj.), které řídí provoz konkrétní školy nebo vzdělávacího zařízení, a to především v oblasti plánování vzdělávacího programu a procesu, kurikula školy, materiálních, finančních a lidských zdrojů, vztahů školy s rodiči a sociálními partnery aj.“*

Podle Průchy (2003) je součástí vnitřního řízení školy střední management. Jak uvádí Trojanová I. (2014) mezi střední management školy patří kromě vedoucích metodických sdružení a předmětových skupin také:

- zástupce ředitele,
- výchovný poradce,

- koordinátoři (ICT, ŠVP, environmentální výchova),
- vedoucí školní družiny,
- vedoucí školní jídelny,
- vedoucí správního úseku.

O existenci středního managementu rozhodne ředitel školy jako manažer a bude plánovat a organizovat jeho činnost. Následně bude jako lídr motivovat střední management pro společné naplňování vize školy a průběžně ji konzultovat (Trojanová I., 2014).

Ředitel a střední management školy by měli vytvářet rovné podmínky každému žákovi, a to i žákům–cizincům při jejich začleňování do školy.

1.1 Základní pojmy

Pro uvedení do tématu nejdříve popíši základní pojmy, které souvisí s tématem integrace žáků–cizinců do základních škol. Definice jednotlivých pojmů jsou převzaty ze slovníčku pojmů na stránkách Ministerstva vnitra ČR i dalších zdrojů:

Cizinec – „Dle zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. (zákon č. 326/1999 Sb., § 1, odstavec 2)“¹ (Slovníček pojmů, 2018).

Průcha (2009, s. 155) definuje pojem migrace jako přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do jiné z různých důvodů, nejčastěji ekonomických a politických.

Migrace – „Přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární)“ (Slovníček pojmů, 2018).

V sociálních vědách se pojem migrace používá v několika významech, např. jako stálá nebo přechodná změna místa pobytu, přechod individua z jedné společnosti do jiné nebo změna sociokulturního prostředí v jiné, odlišné. (Jandourek, 2001, s. 159)

¹ Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

imigrace – „Změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je procesem, při němž se na území států usídlují cizinci“ (viz definice cizince) (Slovníček pojmů, 2018).

imigrant – „Cizinec, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru“ (Slovníček pojmů, 2018).

Jandourek (2001, s. 109) označuje integraci jako začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními.

integrace (angl. integration, lat. integrate=scelovat) – „Ucelení, sjednocení nebo spojení v celek. Vyjadřuje koncepci speciální edukace jako organizační složky všeobecné edukace v tom smyslu, že výchova a vzdělávání jedinců se speciálními edukačními potřebami se má realizovat v běžných výchovných a vzdělávacích institucích, nikoli odděleně“ (Kroupová, 2016, s. 28).

„Integrace je (znovu) zařazení a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných základních školách, kde fungují buď speciální třídy (skupinová integrace), nebo jsou jedinci zařazení do kmenových tříd (individuální integrace)“ (Radostný L., 2011, s. 13).

Integrace cizinců – „Proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty“ (Slovníček pojmů, 2018).

Azyl – „Ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování z důvodů přesně vyjmenovaných v mezinárodních i národních právních nástrojích (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu)“ (Slovníček pojmů, 2018).

„Inkluze je v tomto přístupu chápána jako vyšší kvalita integrace, kdy různost žáků a jejich vzdělávacích potřeb je vnímána jako normalita“ (Radostný L., 2011, s. 13).

Vysvětlení základních pojmů vztahujících se k této kapitole:

Žák s OMJ je žák s odlišným mateřským jazykem, pro kterého je čeština druhým jazykem. Může to být nejen žák s jiným státním občanstvím, ale i ten, který má české občanství, ale disponuje žádnou nebo omezenou znalostí češtiny (Děti/žáci–cizinci a...[online])².

Žák se SVP je žák se speciálními vzdělávacími potřebami, který potřebuje nadstandardní podpůrná opatření k tomu, aby mohl zdárně absolvovat výuku a získat požadované vědomosti na úrovni ostatních žáků. Má právo na bezplatné poskytnutí těchto podpůrných opatření (Školský zákon, [online])³.

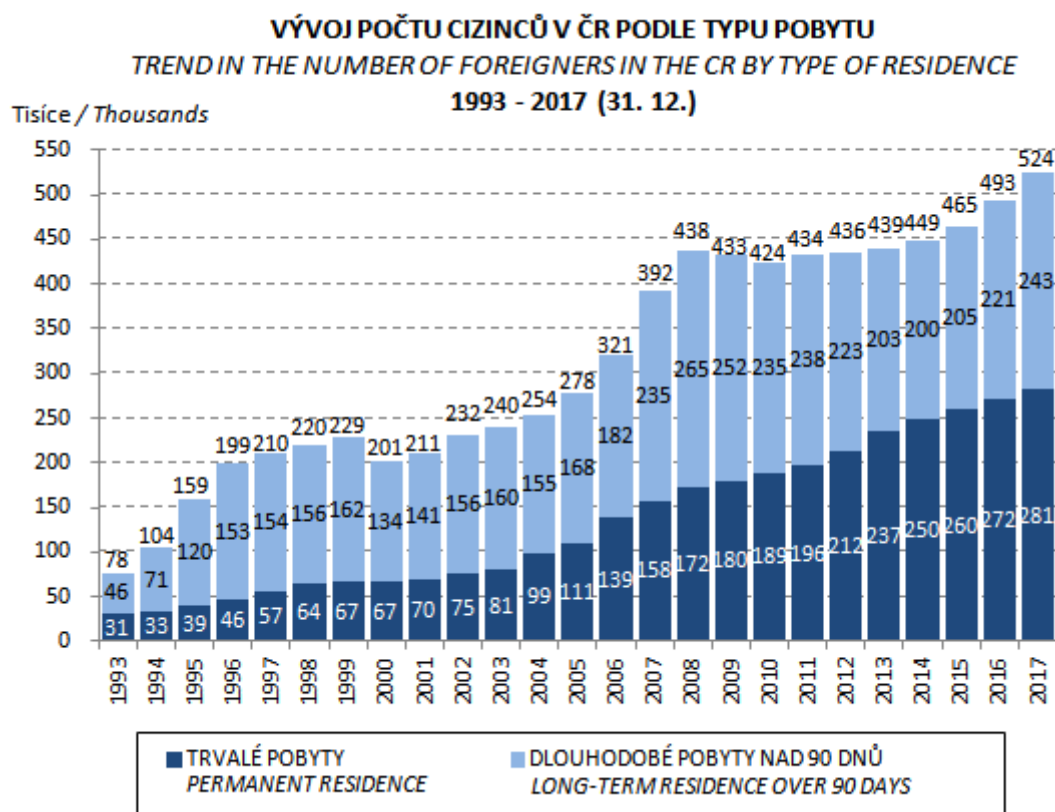
1.2 Vývoj počtu cizinců v ČR

Rok od roku se zvyšuje počet cizinců, kteří se nacházejí v České republice a chtějí tady krátkodobě nebo dlouhodobě pobývat. Dá se předpokládat, že tento trend bude vzhledem k politické situaci pokračovat i nadále. Otevření státních hranic přineslo imigraci se všemi jejími pozitivními a negativními důsledky. Na konci 90. let byl přijat zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Od roku 1993 dochází k postupnému nárůstu počtu cizinců s povolenými dlouhodobými a trvalými pobyty, s výjimkou roku 2000, kdy se počet cizinců snížil téměř o 30 tisíc . Tento pokles se připisuje právě změně legislativní úpravy pobytu cizinců (Koldinská, Scheu, Štefko, 2016, s. 133).

Po vstupu České republiky do Evropské unie, a později do schengenského prostoru, se harmonizoval právní řád České republiky s evropskou legislativou a usnadnilo se překračování vnitřních hranic. Projevilo se to hlavně v rozlišování dvou základních skupin cizinců, a to občanů EU, Norska, Lichtenštejnska, Islandu a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků na straně jedné, a tzv. občanů třetích zemí na straně druhé. V současné době se na první skupinu vztahuje zásada volného pohybu osob a nepotřebují proto ke vstupu na území České republiky žádná víza či povolení, na rozdíl od cizinců tzv. třetích zemí, pro které platí ohledně získání oprávnění k pobytu na území České republiky přísnější úprava (Koldinská, Scheu, Štefko, 2016, s. 312).

² Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/ciz>

³ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>

Obrázek 1: Vývoj počtu cizinců v ČR

Jak můžeme vidět na daném grafu, počet trvalých i dlouhodobých pobytů cizinců na území ČR má od roku 1993 do roku 2017 vzrůstající trend. Z toho vyplývá, že potřeba integrace cizinců do vzdělávacího procesu je čím dál tím důležitější.

1.3 Právní úprava

1.3.1 Základní právní rámec

Vzdělávání migrantů je upraveno nejen školským zákonem, ale i mezinárodními úmluvami. Mezi nejdůležitější ustanovení vztahující se k začlenění cizinců do vzdělávacího procesu je možné zařadit následující, viz níže.

V komplexním ustanovení čl. 13 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech je upraveno právo na vzdělávání jako právo každého jednotlivce.

Vzdělání má směřovat k posílení úcty k lidským právům, základním svobodám, a také k plnému rozvoji lidské osobnosti (Koldinská, Scheu, Štefko, 2016, s. 48).

Jak uvádí Radostný L., (2011, s. 10) na cizince se vztahuje povinná školní docházka i v případě, že neví, jako dlouho bude na území ČR žít.

Dle školského zákona, děti, které se zdržují na území České republiky déle než 90 dnů, jak občané EU, tak i cizinci, včetně účastníků řízení o udělení mezinárodní ochrany, mají povinnou školní docházku.

Pobyt cizinců na území České republiky upravuje zákon č. 326/1999 Sb.

„Zákon o pobytu cizinců umožňuje pobývat cizincům třetích zemí na našem území na základě přechodného nebo trvalého pobytu. Přechodným pobytem se rozumí zejména pobyt bez víza, na základě krátkodobého víza, dlouhodobého víza, zvláštního víza, diplomatického víza, na základě povolení k dlouhodobému pobytu, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání (zaměstnanecká karta, modrá karta) nebo výjezdního příkazu. Trvale pak může cizinec na území pobývat na základě povolení k trvalému pobytu“ (Koldinská, Scheu, Štefko, 2016, s. 312).

V kapitole Základní skupiny cizinců se budu podrobněji věnovat rozdělení cizinců na tři základní skupiny: občané EU, azylanti a žadatelé o azyl a tzv. občané třetích zemí.

Kromě výše zmíněných ustanovení, imigrantům v českých školách se věnuje několik koncepčních dokumentů:

1. *Koncepce státní politiky ve vztahu k mladé generaci v České republice do roku 2002* (MŠMT 2001a) zmiňuje pozitivní vztah mladých lidí k cizincům, pokud ti přijímají modely českých mezilidských vztahů a životního stylu, přesto dokument upozorňuje na útoky s rasovým podtextem. Mezi nejzávažnější problémy patří nízká vzdělanostní úroveň romských dětí, negativní postoj vůči Romům a některým skupinám cizinců (Kostecká, 2013).
2. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013* (MŠMT 2007) obsahuje celou jednu kapitolu věnující se mládeži z národnostních menšin, mladým migrantům a běžencům. V dokumentu je obsaženo několik cílů Ministerstva školství, například podpora výuky českého jazyka, zabezpečení vzdělávání učitelů v oblasti integrace cizinců, dotváření organizačních

a ekonomických podmínek pro výuku cizinců a zvyšování kompetencí učitelů v oblasti jazykového vzdělávání (Kostecká, 2013).

3. *Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020* (MŠMT 2014a) nemá žádnou konkrétní zmínku o potřebě integrace dětí imigrantů, ale pouze obecně stanovená kulturně zaměřená opatření, která jsou namířena na většinovou společnost (Kostecká, 2013).

1.3.2 Legislativní ukotvení péče o žáky s OMJ

Legislativní ukotvení péče o žáky s OMJ upravují:

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon, § 20, případně § 16).
2. Vyhláška č. 416/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.
3. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (§ 10 – vzdělávání ve třídách pro jazykovou přípravu).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), je zásadním dokumentem o vzdělávání na českých školách. Vzdělávání žáků–cizinců je vymezené v § 16 a § 20:

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“

Z vyjmenovaných podpůrných opatření v § 16 lze pro žáky cizince uplatnit například tato:

- Individuální vzdělávací plán
- Asistent pedagoga

Vzdělávání cizinců a osobám pobývajících dlouhodobě v zahraničí se věnuje konkrétně § 20 školského zákona, v němž se uvádí, že občané EU a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek.

Osoby, které nejsou občany Evropské unie, mají za stejných podmínek přístup k různým stupňům a druhům vzdělávání (Školský zákon).

Podpůrná opatření se dělí do 5 stupňů podle druhů speciálních vzdělávacích potřeb žáků. Zařazení podpůrných opatření do jednotlivých stupňů určuje pedagogicko-psychologická poradna (PPP).

„V 2. stupni PO – děti a žáci s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka (odpovídá úrovni znalosti českého jazyka B1–B2, dle SERR) vyžadují individuální přístup ke vzdělávacím potřebám, úpravy v organizaci a metodách výuky, v hodnocení, ve stanovení postupu i forem nápravy a případně využití IVP. Nárok mají např. na 3 hod. ČDJ týdně, nejvýše 120 hod. ročně na ZŠ a SŠ, úpravu obsahu vzdělávání, speciální učebnice, aj.“ (Novela ŠZ, [online])⁴.

Opatření 2. stupně je upraveno ve vyhlášce č. 416/2017 Sb., v příloze č. 1 takto:

„U žáků s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek je třeba:

- podpora rozvoje školních dovedností na počátku vzdělávání žáka, posílení přípravy na školní práci.

- v rámci nejvyššího počtu povinných vyučovacích hodin posílení výuky českého jazyka nebo výuky českého jazyka jako jazyka cizího:

a) v předškolním vzdělávání: 4 × 15 minut výuky českého jazyka jako jazyka cizího/týden, nejvýše však 80 h,

b) v základním vzdělávání: 3 vyučovací hodiny /týden, nejvýše však 120 h,

c) ve středním vzdělávání: 3h/týden, nejvýše však 120 h.

Úprava očekávaných výstupů vzdělávání se ve druhém stupni nepředpokládá“ (vyhláška č. 27/2016 Sb.).

„Ve 3. stupni PO – děti a žáci s neznalostí vyučovacího jazyka (český jazyk A0-A2) vyžadují znatelné úpravy v metodách práce, organizaci a průběhu vzdělávání, úpravě ŠVP a v hodnocení žáka. Rozsah těchto opatření zahrnuje zejména úpravy ve strategiích práce s učivem, úpravy v podmínkách a postupech školní práce a domácí přípravy, včetně posilování motivace a postojů ke školní práci, v odůvodněných případech pak také úpravy

⁴ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/novela-SZ-2016>

obsahů vzdělávání. Nárok mají např. na 3 hod. ČDJ týdně, nejvýše 200 hod. ročně na ZŠ a SŠ, úpravu obsahů vzdělávání, speciální učebnice a pomůcky, aj.“ (Novela ŠZ, [online])⁵.

Vyhláška č. 48/2005 Sb. se v § 10 věnuje vzdělávání ve třídách pro jazykovou přípravu:

„(1) Krajský úřad ve spolupráci se zřizovateli škol určí školy, ve kterých je na území kraje poskytována bezplatná příprava k začlenění do základního vzdělávání zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám žáků pro žáky cizince, kteří zde plní povinnou školní docházku (dále jen „jazyková příprava“). Seznam těchto škol zveřejní krajský úřad způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Ředitel školy uvedené v odstavci 1 zřizuje třídu nebo třídy pro jazykovou přípravu.

(3) Ředitel školy, ve které žák plní povinnou školní docházku, vyrozumí zákonného zástupce žáka uvedeného v odstavci 1 do jednoho týdne po přijetí žáka do školy o možnosti docházky do tříd pro jazykovou přípravu.

(4) Žák uvedený v odstavci 1 se do třídy pro jazykovou přípravu zařazuje na žádost zákonného zástupce žáka podanou řediteli školy uvedené v odstavci 1, a to nejpozději do 30 dnů od podání žádosti“ (novela vyhlášky č. 48/2005 Sb.).

1.4 Základní skupiny cizinců

Ředitel školy by se měl vyznat v základním rozdělení cizinců, aby věděl, jak má postupovat při prvních krocích začleňování žáka-cizince.

Radostný L. (2011, s. 19) uvádí, že existují tři základní skupiny cizinců: občané EU, azylanti a žadatelé o azyl, a tzv. občané třetích zemí.

V každém kraji jsou zřízeny třídy pro jazykovou přípravu, a to pro děti občanů jiných členských států Evropské unie (včetně občanů Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska), kde probíhá bezplatná příprava, která zahrnuje výuku českého jazyka min. 70 hodin (měsíčně?). Školy také podle možností spolupracují se zeměmi původu žáka a podporují výuku jak mateřského jazyka, tak i kultury země jeho původu.

⁵ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/novela-SZ-2016>

Ředitel školy musí informovat zákonného zástupce žáka do jednoho týdne po přijetí žáka do školy o tom, že má možnost docházet do tříd pro jazykovou přípravu. Posléze na základě písemné žádosti rodičů, do 30 dnů od podání, ředitel školy zařazuje žáka do této třídy (Řízení ve školství: [publikace pro řídicí pracovníky ve školství], 2013).

Druhou povinností ředitele školy je informovat rodiče žáků o způsobu zařazování žáka do tříd pro jazykovou přípravu a místech jejich zřízení: *„Tyto informace získá ředitel školy od příslušného krajského úřadu, který by měl dát školám ve svém regionu na vědomí seznam škol připravených výuku českého jazyka těmto žákům poskytovat“* (Radostný L., 2011, s. 19).

Další skupinou cizinců jsou děti žadatelů o azyl nebo děti azylantů, které jsou zařazeny do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Podle ustanovení vyplývajících z § 16, odstavce 2, školského zákona, mají děti právo na podpůrná opatření spočívající v poradenské pomoci školy a školského zařízení, vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu, anebo využití asistenta pedagoga aj.

Do třetí skupiny patří děti cizinců ze třetích zemí, které nejsou občany žádného státu Evropské unie nebo Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska a nespádají do kategorie azylantů. Školský zákon jim umožňuje jen bezplatnou školní docházku bez možnosti jazykové přípravy, tím pádem je jejich integrace na škole a rodičích. (Řízení ve školství: [publikace pro řídicí pracovníky ve školství], 2013). I v případě takového žáka by měl ředitel školy vyrozumět zákonného zástupce žáka o jeho povinnostech, právech a možnostech (Radostný L., 2011, s. 21).

Nyní se ale i pro děti cizinců ze třetích zemí poskytuje jazyková příprava dle vyhlášky č. 416/2017 Sb., příloha č. 1.

1.5 Žáci se SVP a žáci s OMJ

„Školství a úroveň vzdělávání lze hodnotit a definovat mnoha způsoby. Jedním z ukazatelů je způsob začleňování a výuky žáků odlišujících se různou měrou od „normálu“, od průměru. Samotné vymezení normalnosti lze považovat za problematické a mnohdy také neetické. Dovolíme si i přesto definovat „normálního, resp. běžného žáka“ jako průměrně inteligentního, schopnostmi mimořádně nevynikajícího, relativně zdravého jedince pocházejícího z české, více méně harmonické, případně rozvedené rodiny, se střední úrovní

příjmu, bez větších výkyvů v chování a jednání. Velký počet žáků automaticky spadá do této „kategorie normálnosti“. Přesto do našich škol chodí nezanedbatelné procento těch, kteří se právě od tohoto „normálu“ různými způsoby odlišují. Jedná se především o žáky zdravotně postižené či znevýhodněné, o žáky pocházející ze znevýhodňujícího sociálního a rodinného prostředí, migranty mluvící odlišným jazykem a na druhém konci spektra také o žáky mimořádně nadané“ (Radostný L., 2011, s. 12).

V případě žáků s OMJ (odlišným mateřským jazykem) se jedná o automatickou integraci do běžných škol hlavního vzdělávacího proudu, ale problémem je, že tento proud na ně není připraven. Ještě v roce 2011 se Radostný zmiňuje o tom, že žáci s OMJ nemají nárok na vyrovnávací opatření, například formou individuálních plánů, protože nejsou zahrnuti do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Radostný, L., 2011, s. 15). Nyní je ve vyhlášce č. 416/2017 Sb., upraveno to, že žáci-cizinci mají určitá podpůrná opatření včetně individuálních plánů a posílení výuky českého jazyka nebo výuky českého jazyka jako jazyka cizího.

Podle Radostného (2011) je zařazení těchto dětí do běžné školy jediná správná cesta. Pokud škola vytvoří podmínky pro jejich integraci, tzn. změni celkové klima školy a výuky tak, aby směřovala k vyrovnání potřeb všech žáků, otevře se nejen současným celosvětovým trendům, ale zkvalitní výuku a celkové školní prostředí.

2 Zařazení žáků–cizinců do výuky na základní škole

„Integrace cizinců je citlivou záležitostí a začíná právě již ve školách, kde se rozhodne, jaký vztah si k české společnosti na základě svých školních zkušeností současná mladá generace cizinců vytvoří“ (Radostný L., 2011, s. 10).

Proces vzdělávání dětí–cizinců je ovlivněn prostředím a praxí na konkrétních školách a ve třídách, stejně jako charakteristikami systému vzdělávání, což pro ně představuje mikrokosmos hostitelské společnosti. Dostávají se do jiného světa, kde jejich dosavadní zkušenosti, např. gesta nebo jednání, mohou vyvolat odlišné reakce, než na co byly v zemi svého původu zvyklé. Kromě obecných poznatků ale získávají i kulturní kapitál a vědomosti, které potřebují k životu v dané hostitelské společnosti a pro svoji integraci do ní. Škola nepředstavuje jen místo k získávání poznatků, ale slouží jako socializační instituce.

Prostřednictvím škol se dětem předávají vzorce jednání a chování. Formuje se, rozvíjí a proměňuje jejich identita jak národní a etnická, tak také budoucí občanská.

Děti migrantů se musí vyrovnat s neznámým prostředím při vstupu do školní třídy. Setkávají se se situacemi, kdy si moc nevědí rady, a ve kterých jejich spolužáci nemusí přemýšlet o řešení. Musí takové situace, které se týkají každodenního života ve škole a vztahů s učiteli a spolužáky, interpretovat. Jenže v kultuře z níž přicházejí, mohou interpretované situace, konflikty či vztahy, mít jiný nebo opačný význam, příčiny, důsledky a způsoby řešení (Jarkovská, 2015).

2.1 Podpora žáků–cizinců

„Odlišnosti mezi školami navzájem a odlišnosti ve vzdělávacích příležitostech žáků a studentů lze mimo jiné vysvětlit rozdílnou kvalitou vzdělávacích institucí. Dobré školy pozitivním způsobem ovlivňují výsledky vzdělávání svých žáků, a tedy i dětí imigrantů“ (Kostecká, 2013, s. 76).

Vzhledem k tomu, jak se mění dnešní doba a zvětšuje se počet žáků–cizinců na základních školách, tak podpůrná opatření vychází nejen z MŠMT, ale poskytuje se i podpora z jiných institucí, které se zabývají integrací žáků–cizinců:

- NIDV
- META, o.p.s.
- Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka
- Školy se zkušeností a praxí (ochotné sdílet), př. ZŠ Marjánka

V dalších kapitolách vysvětlím činnost jednotlivých organizací, jaké mají cíle a jakým způsobem podporují školy.

2.1.1 MŠMT

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) patří mezi ústřední orgány státní správy. Působnost MŠMT vymezuje zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR v aktuálním znění. (MŠMT, [online])⁶.

MŠMT zajišťuje legislativní rámec vzdělávání cizinců.

2.1.2 NIDV

„Národní institut pro další vzdělávání (NIDV) je přímo řízená organizace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s celostátní garancí dalšího vzdělávání a profesního rozvoje pedagogických pracovníků škol a školských zařízení včetně školských zařízení pro zájmové vzdělávání.“

NIDV zajišťuje komplexní nabídku vzdělávacích a konzultačních služeb, metodickou a odbornou podporu. Garantuje systémovou péči o nadané či mimořádně nadané děti a mládež a cílenou podporu pedagogů pro práci se specifickými skupinami žáků, jako např. děti/žáci–cizinci či společné vzdělávání.

„Významnou součástí naší činnosti je také realizace projektů spolufinancovaných z Evropského sociálního fondu, jejichž prostřednictvím NIDV ověřuje a zavádí inovativní prvky v systému školství a celoplošně podporuje pedagogické pracovníky při zvyšování jejich odborných i profesních kompetencí“ (O nás, [online])⁷.

Začlenění cizinců do vzdělávacího procesu podporuje web <http://cizinci.nidv.cz>, který vznikl v říjnu 2016 v rámci projektu *Podpora pedagogů pro práci s dětmi–cizinci a žáky–cizinci*. Stránky nabízí přehled vzdělávacích programů, poskytovaných organizací NIDV.

⁶ Dostupné z: <http://sdv.msmt.cz/ministerstvo>

⁷ Dostupné z: <https://www.nidv.cz/o-nas>

Témata jednotlivých programů jsou například: *Jak hodnotit a klasifikovat žáky–cizince v předmětu český jazyk na základních školách, Čeština z druhé strany, jak ji učit děti–cizince I., Specifikace předškolní výuky u dětí–cizinců a uprchlíků* (Nový web k podpoře pedagogů pro práci s žáky–cizinci, 2016).

Od roku 2018 Národní institut pro další vzdělávání (NIDV) připravuje nové formy podpory pro žáky–cizince po jejich nástupu do základního vzdělávání v ČR. Jedná se o tyto aktivity: adaptační koordinátoři do škol a tlumočnické a překladatelské služby.

První nová aktivita pro podporu pedagogických pracovníků při práci s dětmi/žáky–cizinci spočívá v tom, aby po první dva týdny od nástupu žáka–cizince do školy byla dítěti/žákovi–cizinci usnadněna adaptace na české školní prostředí. Taktéž mají školy možnost využívat služby adaptačního koordinátora pro žáky–cizince po dobu dvou týdnů.

Co se týče druhé aktivity, tam se jedná o zajišťování překladatelských a tlumočnických služeb v komunikaci školy s dítětem/žákem–cizincem, s rodiči/zákonnými zástupci žáka/zletilým žákem, ve vypracování překladů dokumentů, které rodič/zákonný zástupce žáka/zletilý žák předkládá škole při nástupu a v průběhu realizace školní docházky, jako např. osobní dotazník, vysvědčení, doporučení ŠPZ. Dále jde o překlady informací a informačních letáků o škole a jejích aktivitách, o vzdělávacím systému České republiky, o legislativním rámci dané oblasti, o povinné školní docházce, prostředí školy i třídy (Dvě nové aktivity jako podpora pedagogických pracovníků pro práci s dětmi/žáky–cizinci, [online])⁸.

2.1.3 META

„META, o.p.s. je nezisková organizace, která od roku 2004 podporuje cizince v rovném přístupu ke vzdělávání a v pracovní integraci. Zároveň nabízí podporu pedagogům a školám, pokud se potýkají se specifickými potřebami dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ)“ (Kdo jsme, [online])⁹.

Organizace META se dále zabývá prosazováním a spoluvytvářením vzdělávacího systému, který je schopen reagovat na vzdělávací potřeby všech žáků, čímž rozvíjí jejich potenciál.

⁸ Dostupné z: <http://cizinci.nidv.cz/dve-nove-aktivity-jako-podpora-pedagogickych-pracovniku-pro-praci-s-detmi-zaky-cizinci/>

⁹ Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/kdo-jsme>

Pomáhá tím rozvoji otevřeného dialogu a porozumění mezi většinovou společností a cizinci (Kdo jsme, [online]).

„Posláním společnosti META je aktivně přispívat k nastavování a zkvalitňování podmínek podporujících rovné příležitosti migrantů, a to především v oblasti vzdělávání, které je jednou z podmínek úspěšného začleňování se do společnosti“ (Kdo jsme, [online]).

Cílovou skupinou jsou migranti z různých zemí a s odlišným statutem pobytu (tzn. mají nějaké znevýhodnění jazykové, sociokulturní, nebo způsobené limitem pobytového statusu), pedagogové všech typů škol, odborná a laická veřejnost.

Zpočátku byla cílová skupina mladých migrantů omezena věkem do 39 let, ale pak se rozšířila, nicméně název („*mladých*“) zůstal stejný. Důvodem odstranění omezení byl ten, že se dospělo k názoru, že každý, kdo se chce rozvíjet a vzdělávat se, je svým způsobem mlád.

Každý se bez ohledu na věk může stát klientem METY, pokud má jakákoliv omezení (věk, země původu, status pobytu), což vyplývá z podmínek pro jednotlivý projekt/program.

Klienty METY, o.p.s. se mohou stát i děti cizinců pobývajících nelegálně na území ČR dle znění školského zákona, který těmto osobám umožňuje povinnou školní docházku. V případě, který se netýká povinné školní docházky, lze poskytnout nelegálně pobývajícím pouze jednorázové poradenství a doporučení jiné instituce.

META, o.p.s. má za cíl vytvořit příležitosti pro migranty k začlenění do společnosti, odstranit přitom bariéry jako jazyk, sociokulturní odlišnosti, podpořit pedagogické pracovníky v rozvoji kompetencí pro práci s žáky a studenty s OMJ, zvýšit informovanost veřejnosti o migraci a zajistit proces začlenění migrantů s dosažením systémové změny ve vzdělávání žáků s OMJ směrem k inkluzi.

Nezisková organizace META, o.p.s. spravuje portál Inkluzivní škola.cz, který je určen pro pedagogy, ředitele škol, asistenty pedagogů, psychology a sociální pracovníky, kteří se podílejí na začleňování dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem do českého vzdělávacího systému a české společnosti (Kdo jsme, [online]).

2.1.4 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ)

Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ) byla založena v roce 2003. Je to odborná zájmová organizace učitelů češtiny jako cizího jazyka na všech stupních a typech škol i mimoškolních vzdělávacích zařízení. Sdružuje více než 300 členů – učitelů češtiny jako cizího jazyka. Pravidelně se uskutečňují setkání a semináře, kde vystupují učitelé a odborníci ze všech regionů České republiky i ze zahraničí.

Cílem AUČCJ je podporovat výměnu zkušeností v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka a zaměřit se na zdokonalování metod a didaktických postupů. AUČCJ usnadňuje svým členům přístup k učebním materiálům a má propracovanou metodiku vzdělávání učitelů (Onás, [online])¹⁰.

AUČCJ pořádá workshopy, různé semináře a přednášky, které jsou zaměřeny na jazykové a sociokulturní aspekty při výuce zahraničních studentů a také prezentuje nové učební materiály.

Tato organizace se v současné době věnuje několika projektům:

1) Zajišťování kurzů češtiny pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou na období 2018–2020

Od února 2018 AUČCJ zajišťuje výuku osob s mezinárodní ochranou po celé České republice. Výuka probíhá v úzké spolupráci s MŠMT, Ministerstvem vnitra, Správou uprchlických zařízení a dalšími subjekty zabývajícími se integrací cizinců.

V současnosti probíhají kurzy v několika městech v České republice např. v Praze, Brně, Poděbradech, Pardubicích, Plzni, Jablonci nad Nisou, Liberci, Hradci Králové a dalších.

V organizaci působí přibližně 50 lektorů z celé České republiky, kteří vyučují cca 250 osob v individuálních i skupinových kurzech (Zajišťování kurzů češtiny pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou na období 2018 – 2020, [online])¹¹.

2) Cyklus školení pro začínající učitele ČCJ – obecná problematika (2018/2019)

¹⁰ Dostupné z: <http://www.auccj.cz/onas.html>

¹¹ Dostupné z: <http://www.auccj.cz/probihajici-projekty/zajistovani-kurzu-cestiny-pro-osoby-s-udelenou-mezinarodni-ochranou-na-obdobi-2018--2020-a577>

Pro školní rok 2018/2019 je připraven již čtvrtý ročník Cyklu školení pro začínající učitele češtiny jako cizího jazyka (akreditovaný MŠMT), jehož cílem je komplexně připravit začínající učitele nebo učitele, kteří dosud neprošli teoretickou přípravou.

Náplní tohoto cyklu školení jsou důležité informace o odlišnostech mezi výukou českého jazyka a češtiny pro cizince. (Cyklus školení pro začínající učitele ČCJ – obecná problematika (2018/2019), [online])¹²

3) Cyklus školení pro učitele češtiny na ZŠ a SŠ (2018/2019)

Navazující cyklus školení pro učitele (nejen) na základních a středních školách – výuka žáků–cizinců na SŠ a ZŠ (2018/2019).

Pro školní rok 2018/2019 je otevřen nově akreditovaný cyklus školení konající se v Brně, který by měl začínajícím učitelům pomoci zorientovat se v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka u dětí ve věku od 2 do 19 let, to jest od předškolního věku do ukončení střední školy.

Obsahem tohoto cyklu školení je seznámení se se specifiky jednotlivých věkových skupin, které mají vliv na lingvodidaktické postupy a metody, na tvorbu materiálů, testování a hodnocení (Cyklus školení pro učitele češtiny na ZŠ a SŠ (2018/2019), [online])¹³.

3 Zařazování žáka–cizince do ročníku

Zařazování žáka–cizince je především na řediteli školy, který je vlastně první osobou přicházející do styku s žákem–cizincem. Pro úspěšné začlenění takového žáka je důležité brát ohled na různé stránky tohoto procesu a vědět jak postupovat, aby integrace proběhla co nejlépe.

Jak uvádí Šindelářová, (2015) při zařazování žáka–cizince je důležité nejprve navázat spolupráci s rodiči formou řízeného rozhovoru, v případě jazykové bariéry využít pomoc tlumočníka, vyžádat si potřebnou dokumentaci, sdělit veškeré potřebné informace, seznámit je s prostředím školy a pravidly školní docházky.

¹² Dostupné z: <http://www.auccj.cz/probihajici-projekty/cyklus-skoleni-pro-zacinajici-ucitele-ccj---obecna-problematika-2018-2019-a579>

¹³ Dostupné z: <http://www.auccj.cz/probihajici-projekty/cyklus-skoleni-pro-ucitele-cestiny-na-zs-a-ss-2018-2019-a599>

Nejlépe si osvojí druhý cizí jazyk děti–cizinci ve věku od čtyř do šesti let, kdy je vhodným řešením zařazení žáka–cizince do přípravných tříd, které spadají do systému předškolního vzdělávání, a po jejich absolvování vypracovává učitel zprávu o průběhu předškolní přípravy dítěte, která je předána zákonnému zástupci a základní škole, kam dítě nastoupí.

V případě příchodu žáka–cizince ve věku do devíti let, mohou zpočátku nastat problémy v osvojení jazyka, ale ty poměrně brzy mizí.

Složitější situací je, pokud se zařazuje starší žák–cizinec do ročníku na 2. stupni ZŠ. Z výsledků výzkumu podle Šindelářové (2015) vyplývá několik faktorů, které způsobují problémy při začleňování žáků–cizinců do výuky. Jsou to délka pobytu cizince v novém jazykovém prostředí, mateřský jazyk žáka, motivace žáka k učení se, odlišný kulturní vzorec chování, a také jiný školský systém v zemi jeho původu.

Proto zařazování žáka–cizince do ročníku není jednoduchá záležitost a je potřeba zhodnotit několik kritérií. Jedním z nich je věk dítěte. Na portálu spravujícím organizací META, o.p.s. se hovoří o tom, že se v praxi ukazuje, že není dobré volit ročník neodpovídající věku žáka, i přesto, že nemá znalost češtiny. Předchozí vzdělání, které bylo buď nedostatečné, přerušené nebo zkrácené, by nemělo být impulsem pro zařazení žáka o ročníky níže. Žáci by se měli zařazovat podle věku a absolvovaných ročníků, v některých případech je lze umístit maximálně o jeden ročník níže, aby měl žák možnost získat vzdělání do 17 let (maximálně však do 18 let § 55 školského zákona) (Zařazení do ročníku, [online])¹⁴.

Na rozdíl od Šindelářové (2015), která doporučuje, aby se školy vyvarovaly mechanického zařazování žáků–cizinců podle věku a nezařazovat je do ročníku, který následuje po ročníku absolvovanému v jejich rodné zemi.

Počáteční překážkou v plnění školního vzdělávacího programu je jazyková bariéra. Zjistit jazykové dovednosti lze již na přijímacím pohovoru, ale ani nedostatečná neznalost češtiny by neměla způsobit to, že je žák zařazen do nižšího ročníku. Žáci s OMJ nepotřebují znalost češtiny z nižších ročníků, ale výuku češtiny jako druhého jazyka. V nižších ročnících se k výuce češtiny přistupuje jako k výuce mateřštiny, což neodpovídá potřebám žáků s OMJ, a proto pro ně není žádnou výhodou zařazení do nižšího ročníku. Důležitý je chápavý a vstřícný přístup učitelů k jeho jazykovému znevýhodnění. Navzdory jazykové

¹⁴ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/zarazeni-do-rocniku>

neznalosti je pro děti s OMJ klíčové začlenění mezi žáky stejného věku z toho důvodu, aby se rychle začlenily a osvojovaly učivo a dovednosti. Je potřeba co nejdříve nabídnout žákovi výuku/kurz češtiny jako druhého jazyka¹⁵ a vytvořit individuální vzdělávací plán nebo vyrovnávací plán.

„Školský zákon zmiňuje jazykovou přípravu k začleňování do ZŠ v rámci § 20 již několik let, nově (od září 2016) mají žáci s OMJ nárok na jazykovou podporu také z novelizovaného § 16.“

„Při tvorbě plánu podpory (PLPP, IVP) doporučujeme:

- stanovit si jednu konkrétní osobu, která bude za vyplnění plánu zodpovědná (neznámá to, že jej celý bude vyplňovat sama)*
- ukládat jej na bezpečném místě, kam však mají přístup i ostatní pedagogové žáka*
- informovat ostatní kolegy o PLPP/IVP žáka, předávat jim informace o provedených změnách*
- legislativa předepisuje formuláře pro tvorbu plánů podpory, které jsou přílohami Vyhlášky č. 27/2016 Sb.; PLPP naleznete v příloze č. 3, IVP v příloze č. 2*
- pro žáky s OMJ je třeba stanovit a sledovat konkrétní cíle. Doporučujeme v PLPP/IVP nastavovat a zaznamenávat cíle v konkrétních předmětech. Budou se lišit od cílů třídy, zvláště u skupiny žáků s neznalostí vyučovacího jazyka. Osvědčilo se nám zaznamenávat tyto cíle písemně (např. jako příloha PLPP, v týdenních plánech, portfoliu žáka, aj.). Usnadní to sledování a vyhodnocování pokroku žáků.)“(Tvorba plánu podpory, 2017)¹⁶.*

Další podporou žákovi může být asistent pedagoga.

U dětí ve věkové skupině 14–15 let je třeba se co nejvíce zaměřit na jazykovou přípravu a vhodně se rozhodnout do jakého ročníku je zařadit, protože se jim blíží přechod na střední školu, kde je vyžadována alespoň minimální znalost českého jazyka.

Specifickou skupinou jsou děti bez předchozího vzdělání, které věkem patří do určitého ročníku, ale jejich znalosti a dovednosti tomu neodpovídají. Takovým žákům by měla být věnována zvýšená pozornost. V takovém případě se pravděpodobně jedná o žáky

¹⁵ Každá škola by měla poskytnout podporu žákům, aby mohli plně rozvinout své schopnosti a předpoklady. Pro žáky s OMJ je v prvních několika letech po příchodu do školy nezbytná výuka češtiny jako druhého jazyka. Na základě zahraničních průzkumů se ukazuje, že osvojit si druhý jazyk na akademické úrovni trvá průměrně pět až sedm let. (Organizace výuky ČDJ, [online])

¹⁶ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/tvorba-planu-podpory>

z rodinného prostředí s nízkým sociokulturním postavením, dle § 16 školského zákona se na ně vztahuje možnost zřízení pozice asistenta a čerpání výhod pro integraci žáka.

3.1 Příprava školy na příchod cizince

Do přípravné fáze můžeme zahrnout seznamovací rozhovor a administrativu.

V přípravné fázi je důležité, aby proběhlo seznámení žáka a zákonného zástupce s ředitelem, s prostředím školy a novými informacemi.

Z administrativního hlediska je třeba, aby žák doložil potřebné dokumenty.

Po příchodu nového žáka by mělo následovat plánování integračního procesu na základě zpracování dat a poznatků, které získali zaměstnanci školy na přijímacím pohovoru.

Několik důležitých kroků, které je třeba učinit:

- Seznámit zaměstnance nejen s datem příchodu žáka, ale i s konkrétnějšími informacemi, např. o znalosti češtiny a zemi původu.
- „*Promyslet a naplánovat celý průběh přijímání a následné podpory žáka, v souladu s novelou ŠZ nastavit tzv. Plán pedagogické podpory (PLPP), určit zodpovědné osoby*“ (Příprava školy na příchod cizince, [online])¹⁷.
- Seznámit jej a promluvit si s budoucími spolužáky a poukázat na to, co máme všichni společného, příliš nezdůrazňovat odlišnosti, a také podpořit empatii.
- Probrat se třídou, co by mohlo pomoci nově přichozímu spolužákovi a nejlépe vybrat alespoň dva „patrony“, kteří mu budou pomáhat ve výuce, při plnění úkolů a orientaci ve škole.
- Dbát na podíl všech dětí na podpoře nově přichozího.
- Mluvit zřetelně a spisovně.
- Pomáhat žákovi s pochopením zadaných úkolů, na této pomoci by se měli podílet všichni žáci.
- Vytvářet příjemné a přátelské prostředí (Příprava školy na příchod cizince, [online]).

¹⁷ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/priprava-na-prichod>

3.1.1 Přijetí žáka–cizince

Je třeba zajistit několik podstatných věcí při přijetí žáka–cizince do školy. Nejprve stanovit osobu, která bude zodpovědná za integrační proces žáka. Pokud je ve škole větší počet žáků–cizinců, bylo by dobré zřídit pozici koordinátora vzdělávání cizinců, který by měl na starost dohled nad přístupem k žákům–cizincům, přizpůsobení obsahu výuky a rozvrhu. V případě, že taková osoba není, integrační proces bude především pod dohledem třídního učitele, eventuálně za pomoci metodika prevence primárně patologických jevů.

Jestliže je žák přijat s minimální nebo žádnou znalostí českého jazyka, patří ze zákona do kategorie dětí a žáků se SVP.

Podle § 20 školského zákona zajistí krajský úřad příslušný podle místa pobytu žáka ve spolupráci se zřizovatelem školy bezplatnou přípravu, zahrnující výuku českého jazyka pro všechny žáky–cizince, kteří plní povinnou školní docházku.

Přípravný jazykový kurz lze realizovat několika způsoby, např.:

- odpolední kroužek po výuce – nevýhodou je únava po vyučování, kde navíc žák–cizinec nerozumí
- v rámci ŠVP jako volitelný (nebo nepovinný) předmět čeština jako druhý jazyk (ČDJ) – v případě, když se přihlásí alespoň 7 žáků před zahájením výuky
- v rámci uvolnění žáka z výuky. Dle § 50, odst. 2 ŠZ „ředitel školy může ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů uvolnit žáka na žádost jeho zákonného zástupce zcela nebo zčásti z vyučování některého předmětu; zároveň určí náhradní způsob vzdělávání žáka v době vyučování tohoto předmětu“ (Jazyková příprava, [online])¹⁸.

„Po dobu několika prvních týdnů až měsíců jsou sledovány a pečlivě zaznamenávány pokroky v českém jazyce. Výsledky jsou pravidelně konzultovány mezi pedagogy, rodiči, případně dalšími subjekty, jež se účastní integračního procesu“¹⁹ (Praktické aspekty vzdělávání žáků...[online]).

¹⁸ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-aneb-cizinci-ve-skole/jazykova-priprava-dle-ss20-sz>

¹⁹ Dostupné z: <https://docplayer.cz/17382403-Prakticke-aspekty-vzdelavani-zaku-s-odlism-materskym-jazykem.html>

Pokroky žáka lze zaznamenat například v pozorovacím formuláři, který se používá v pedagogické diagnostice při zjišťování vzdělávacích potřeb nového žáka (Příloha č. 2 – Pozorovací formulář, [online])²⁰.

3.1.2 První den ve škole

První den ve škole je pro dítě důležitý, hlavně pak pro cizince, který přichází do neznámého prostředí, kde nikomu a ničemu nerozumí. Záleží na tom, na kolik je vzdálená země původu dítěte, pro některé jsou odlišnosti malé, pro některé velké. Zaměstnanci školy by měli být předem informováni o tom, že do školy nastoupí cizinec, aby se na to mohli připravit. Taktéž i budoucí spolužáci by měli vědět o možných komplikacích spojených nejen s jazykovou bariérou, ale i kulturními odlišnostmi.

Během prvního dne by měla být žákovi přiřazena osoba, která ho přivítá a představí ostatním učitelům. Poté je potřeba provést žáka po škole a ukázat mu, kde co najde, např. záchody, sborovnu, jídelnu a další důležitá místa. V případě, že žák vůbec nerozumí česky, je vhodné, aby byl přítomen někdo, kdo by mu mohl tlumočit (rodič, jiný žák, učitel cizího jazyka). Dále by měl žák být seznámen s rozvrhem a s tím, co ho první den čeká. „*Na základě zahraničních zkušeností se jako klíčové ukazuje ustanovení tzv. patronů – spolužáků, kteří mají zpočátku nově příchozího na starosti. Doporučují se minimálně dva (zejména u mladších dětí totiž může být tato role celkem náročná). Patroni usnadňují žákovi orientaci v prostoru školy i ve školní organizaci, pomáhají při plnění zadaných úkolů atd.*“ (První den ve škole, [online])²¹.

Také je důležité, kam nového žáka posadíte, nebylo by vhodné žáka–cizince posadit vedle žáků jakkoli problematických nebo se specifickými poruchami učení. Nejlépe by měl nový žák sedět v blízkosti učitele a šikovného, spolehlivého spolužáka. Jestliže je ve třídě spolužák, který umí mateřský jazyk nového žáka a češtinu, tak je to ideální situace pro integraci v počátečním stadiu, protože má vedle sebe někoho, kdo mu může vysvětlit, co

²⁰ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/pozorovani-formular>.

²¹ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prvni-den-ve-skole>

a jak má dělat. Po uplynutí nějaké doby je pak vhodné žáka posadit vedle českého spolužáka, aby komunikoval s roditelým mluvčím (První den ve škole, [online])²³.

3.2 Financování potřeb žáků–cizinců

K financování potřeb žáků–cizinců lze využít rozvojové programy MŠMT, tzv. šablony, systémovou podporu výuky ČDJ (MHMP), výzvu č. 49 (MHMP) a podporu od Ministerstva vnitra ČR.

1. RP Podpora vzdělávání cizinců ve školách (MŠMT)

Tento rozvojový program je určen pro podporu dětí a žáků–cizinců v povinném posledním ročníku vzdělávání a v základním vzdělávání.

„Cílem programu je finančně podpořit právnické osoby vykonávající činnost mateřských škol, základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení formou částečné úhrady, popřípadě krytím zvýšených nákladů souvisejících s poskytováním vzdělávání dětem a žákům–cizincům k usnadnění jejich integrace do společnosti a vzdělávacího systému České republiky“ (Rozvojový program Podpora vzdělávání cizinců ve školách v roce 2019, [online])²⁴.

Účelem je podpořit výuku českého jazyka, aby integrace dětí a žáků–cizinců probíhala úspěšně.

2. RP Podpora aktivit integrace cizinců (MŠMT)

Tímto programem MŠMT podporuje vzdělávání dětí a žáků–cizinců a přispívá k usnadnění jejich integrace do české společnosti. Projekt je zaměřen na zvyšování úspěšnosti dětí a žáků–cizinců a efektivitu vzdělávání v oblasti českého jazyka. Dotaci lze žádat pro metodickou podporu pedagogů, materiální vybavení, tvorbu vzdělávacích programů

²³ Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prvni-den-ve-skole>

²⁴ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-rozvojoveho-programu-podpora-vzdelavani-cizincu-ve-l>

a výukových metod, které jsou přizpůsobené vzdělávacím potřebám dětí a žáků–cizinců (Výzva Podpora aktivit integrace cizinců na území ČR v roce 2019, [online])²⁵.

3. RP Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin (MŠMT)

Program podporuje vzdělávání dětí, žáků, studentů a mládeže do věku 26 let, kteří pocházejí z jiného jazykového a kulturního prostředí. Hlavním účelem je zajistit a udržet podmínky pro rozvoj vzdělávání v jazycích národnostních menšin, a zadruhé poskytnout dostatek informací o historii a kultuře jiných národů (Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin v roce 2019, [online])²⁶.

Finance lze čerpat nejen ze zdrojů MŠMT, ale i z operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OPVVV), použitím tzv. šablon.

4. Podpora škol formou projektů – Šablony pro MŠ a ZŠ (OPVVV)

O tuto dotaci mohou žádat MŠ, ZŠ, ZUŠ a školská zařízení pro zájmové vzdělávání.

Je určena pro podporu společného vzdělávání, podporu nových metod ve výuce, podporu osobnostně profesního rozvoje pedagogů, pro spolupráci s rodiči a veřejností a propojení teoretické výuky s praxí.

V případě práce s žáky s OMJ se dá tato dotace využít na personální podporu (např. školní asistent, speciální pedagog, školní psycholog, chůva) a na další vzdělávání pedagogů v oblasti inkluze (Výzva č. 02_18_064 – Šablony II – pro hlavní město Praha, [online])²⁷.

5. Systémová podpora výuky ČDJ (MHMP)

Podpora výuky českého jazyka jako cizího jazyka je pokračujícím projektem v 22 městských částech hl. města Prahy, který je určen pro žáky s odlišným mateřským

²⁵ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vyzvy-podpora-aktivit-integrace-cizincu-na-uzemi>

²⁶ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyzva-pro-podavani-zadosti-o-poskytnuti-dotace-v-programu>

²⁷ Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/vyzva/vyzva-c-02-18-064-sablony-ii-pro-hlavni-mesto-praha-verze-1.htm>

jazykem (OMJ). Výuka probíhá 1× týdně 2 vyučovací hodiny (Systémová podpory výuky ČJ jako cizího jazyka ve 22 MČ HMP, [online])²⁸.

6. Výzva č. 49 Začleňování a podpora žáků s odlišným mateřským jazykem (MHMP)

V prosinci 2018 vyhlásilo hl. m. Praha výzvu č. 49, která je zaměřená na podporu MŠ, ZŠ a SŠ, díky níž mohou školy žádat o finanční prostředky, jak na intenzivní kurzy češtiny, tak na dvojjazyčné školní asistenty, doučování žáků s OMJ a další aktivity.

„Pro základní a střední školy je stanovena maximální intenzita výuky ČDJ v rozsahu 4 vyučovací hodiny denně, a minimální intenzita v rozsahu 1 hodina denně, min. 3 dny v týdnu. Výuka ČDJ může probíhat v dopoledních hodinách“ (Výzva č. 49 – Začleňování a podpora žáků s odlišným mateřským jazykem, [online])²⁹.

7. Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni (MV ČR)

Prostředky z těchto projektů lze využít na úhradu výuky českého jazyka, činnost asistentů pedagoga a překladatelů, vzdělávání pedagogů a další aktivity (Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni 2019, [online])³⁰.

²⁸ Dostupné z: http://skoly.praha.eu/88358_Systemova-podpory-vyuky-CJ-jako-ciziho-jazyka-ve-22-MC-HMP

²⁹ Dostupné z: <http://penizeproprahu.cz/vyzva-c-49-inkluzi-a-multikulturalni-vzdelavani-ii/>

³⁰ Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=22080055&docType=ART&chnum=4>

4 Praktická část

Praktická část obsahuje stanovení výzkumného problému, výzkumné předpoklady a vlastní šetření. Bylo rozhodnuto provést kvalitativní výzkum a jako cestu k získávání informací jsem použila dotazovací způsob.

Obecně je dle Hendla (2016) výzkum označován jako proces vytváření nových poznatků. Je to naplánovaná činnost, která je vedená snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky, jež lze doplňovat a modifikovat během výzkumu. Pro kvalitativní výzkum je charakteristický delší a intenzivní kontakt se situací jedince či skupiny. Výhodou kvalitativního přístupu je získání podrobného popisu při zkoumání.

V empirickém výzkumu se jedná o naslouchání vyprávění, kladení otázek a získávání jejich odpovědí.

„Podstatou dotazování je kladení otázek, ať už ve formě mluvené (rozhovor), nebo písemné (dotazník)“ (Reichel J., 2009, s. 99).

Zvolila jsem si tento typ výzkumu, protože umožňuje provést strukturovaný rozhovor.

Jak uvádí Reichel J. (2009, s. 100): *„Rozhovor neboli interview, je technika poměrně hojně využívaná na výzkumné půdě řady oborů, psychologie, antropologie, pedagogiky, etnografie, sociologie, sociální psychologie, andragogiky ad. (omezíme-li se jen na částečný výčet ze sféry výzkumů sociálních). V nich se aplikuje jak při kvalitativních, tak kvantitativních přístupech.“*

Ve své výzkumné části jsem použila strukturovaný typ rozhovoru (též řízený, strukturovaný s otevřenými otázkami). *„Jde o rozhovor, v němž jsou určeny jak otázky, které je třeba položit, tak jejich pořadí. Jsou to většinou otázky volné, často ovšem v předem určené, a tedy závazné formulaci“* (Reichel J., 2009, s. 112).

Má však svoje výhody a nevýhody, za nevýhodu lze považovat to, že takový stupeň formalizace brání v tom, aby rozhovor probíhal v přirozené komunikační atmosféře. Výhodou je, že se data lépe vyhodnocují, protože mají vzájemnou srovnatelnou tematickou strukturu i rozsah. (Reichel J., 2009)

Důvodem, proč jsem si vybrala tuto techniku je ten, že vzhledem k tématu bakalářské práce, jsou otázky formulované otevřeně a nedá se na ně odpovědět ano/ne. Lépe se na

takové otázky odpovídá ústní formou než písemnou, proto jsem si jako techniku zvolila rozhovor.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je analyzovat podmínky a procesy v oblasti integrace žáků-cizinců na pražských základních školách a porovnat v tomto ohledu školy s různým počtem integrovaných cizinců. Proto jsem si stanovila několik výzkumných předpokladů:

1. Škola s menším počtem žáků-cizinců (5 %) nepřipravuje pedagogy pro práci s žáky-cizinci a neposkytuje podpůrná opatření.
2. Školy s větším počtem žáků-cizinců (nad 5 %) mají intenzivní výuku ČJ pro cizince.
3. Školy s větším počtem žáků-cizinců (nad 5 %) mají zřízeného asistenta pro žáky s OMJ/koordinátora péče pro žáky s OMJ.
4. Nejdůležitějším kritériem pro zařazení žáků-cizinců do ročníku je přání rodičů (žáka).

4.2 Výzkumný vzorek

Podle údajů z matriky jsem si u každé základní školy v Praze vypočítala procento žáků-cizinců z celkového počtu žáků. Seřadila jsem je od nejmenšího procentního zastoupení k největšímu. Náhodným výběrem jsem si vybrala pět škol, nejprve školy, které mají alespoň 5 % žáků-cizinců, jsou to 52 škol, ze kterých jsem si vybrala 1. Pak jsem si zvolila školu, která má 9 %, 14 %, 20 % a 32 % žáků-cizinců.

Jelikož se moje práce zabývá integrací žáků-cizinců z pohledu školského managementu, oslovovala jsem ředitele škol. Jedná se o 5 respondentů různého pohlaví a věku.

V Příloze č. 1 jsou uvedeny otázky strukturovaného rozhovoru. Veškeré rozhovory byly prováděny v listopadu roku 2018.

Porovnáním reakcí ředitelů 5 škol jsem hledala rozdíly a odpověď na to, zdá má nějaký vliv na začleňování žáků-cizinců, počet cizinců ve škole.

4.3 Analýza dat

První otázku jsem vytvořila spíše obecnou. Odpovědi na ni by se měly shodovat, jelikož se jedná o legislativu.

Právní oblast je u všech škol řešená skoro stejně, tj. dokumenty, které musí žák–cizinec předložit před nástupem do školy, jsou: standardní dotazník, povolení k pobytu, překlad rodného listu – vyžadován u všech dotazovaných škol, žádost o přijetí zmínily pouze 3 školy, stejně tak ověřenou kopii vysvědčení. Jeden z respondentů mi ukázal žádost o vzdělávání, kterou musí vyplnit zákonný zástupce žáka–cizince.

Žádost o vzdělávání

Žádám o vzdělávání mého syna/dcery.....

nar.:, v:, občana státu:

ve Fakultní základní škole PedF UK, Praha 13, Mezi Školami 2322/1, 158 00 Praha 5-Stodůlky.

Jsem cizincem, který pobývá území České republiky.....

(Zde se uvede kategorie: občan členského státu EU, má povolení přechodný - trvalý pobyt, byl mu udělen azyl, je účastníkem řízení o udělení azylu, žadatel o poskytnutí dočasné ochrany, cizinec poskytující dočasnou ochranu, požívá diplomatických výsad a imunit.)

Beru na vědomí, že přihlášením mého dítěte do školy jsme povinni dodržovat ustanovení všech předpisů, vztahujících se ke školské docházce, platných v České republice.

Jméno žadatele:, adresa bydliště v ČR:

.....
podpis žadatele

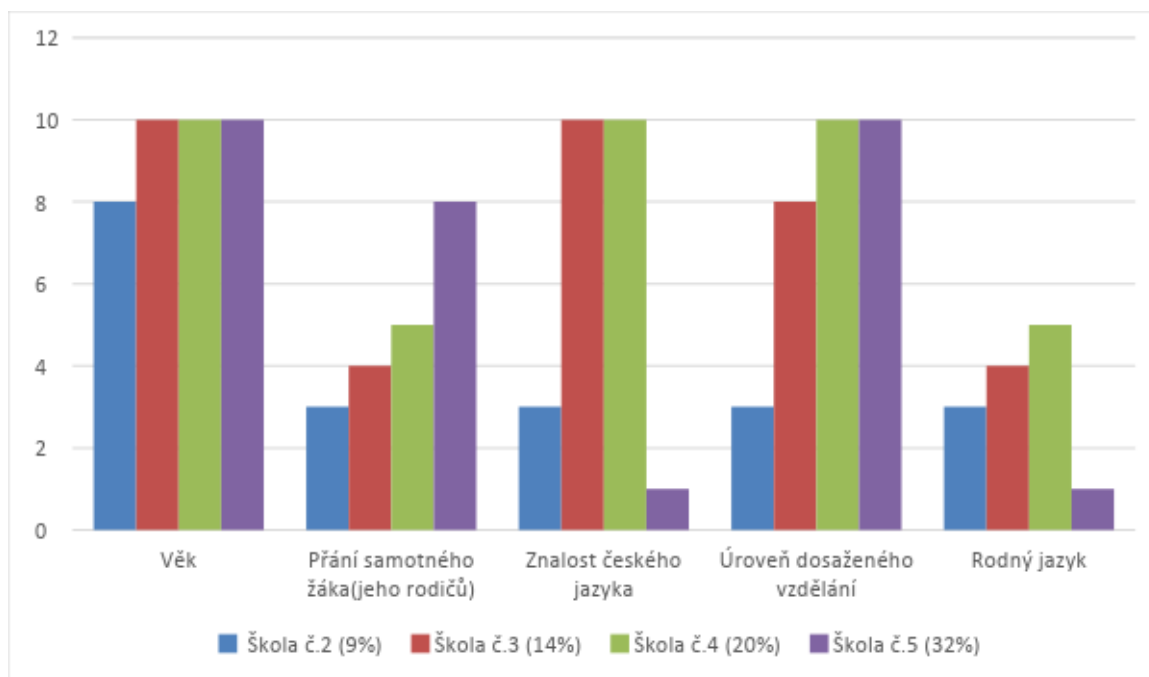
Přílohy:
1. Doklad k povolení k pobytu v České republice (škola pořídí fotokopii)
2. Vysvědčení z předchozích škol v České republice, nebo znalecky provedený překlad posledního vysvědčení ze zahraniční školy.

Potvrzení lékaře:
(Pouze pro žáky/děti přicházející do ČR ze zahraničí a nenaroděnovali dosud v ČR školou/šk.)
Potvrzuji, že dítě je schopno ze zdravotního hlediska zařazení do kolektivu žáků školy.

Obrázek č. 3: Žádost o vzdělávání (pro cizince)

Dle metodických doporučení by školy měly zhodnotit různá kritéria při zařazování žáků–cizinců, a jak doporučuje Šindelářová J. (2015), nezařazovat žáky podle věku. V praxi jsem zjistila názory ředitelů škol ohledně míry vlivu mnou uvedených kritérií na zařazení žáka–cizince do ročníku.

Škola č. 1 s nejmenším počtem žáků cizinců (5 %) nemohla odpovědět z toho důvodu, že u každého žáka je to individuální. Ostatní 4 školy označily míru vlivu těchto kritérií na stupnici od 0 do 10 takto:

Graf č. 1: Míra vlivu kritérií na zařazení žáka–cizince do ročníku

Věk hraje u všech škol velkou roli při zařazování žáka–cizince do ročníku, 3 respondenti dali 10 bodů a 1 respondent 8 bodů. Jak zde můžeme vidět, ředitelé škol se spíše přiklání k doporučením organizace META, o.p.s., že je potřeba zařazovat žáky dle věku.

Další kritérium jako je přání samotného žáka (jeho rodičů) má na zařazení žáka u každé školy různý vliv. Čím víc je žáků–cizinců ve škole, tím větší míru vlivu toto kritérium má, škola s největším počtem žáků–cizinců dala 8 bodů a škola s menším počtem pouze 3 body.

Jako nejdůležitější kritérium se ukázal věk, kde celkový počet bodů dosáhl 38, což znamená, že všechny školy berou při zařazení žáka ohled nejprve na jeho věk. Úroveň dosaženého vzdělání hraje taktéž důležitou roli při rozhodování ředitele školy, a je druhým kritériem po věku s počtem 31 bodů. Na třetím místě je znalost českého jazyka, toto kritérium má 26 bodů. Přání samotného žáka (jeho rodičů) a rodný jazyk získaly 20 a 13 bodů, což vypovídá o tom, že nehrají příliš velkou roli při zařazení žáka–cizince.

Podle Šindelářové (2015) by školní třída, kam nastoupí žák–cizinec, měla být připravená na příchod žáka, proto je vhodné seznámit žáky se sociokulturními odlišnostmi prostředí, ze kterého nový žák pochází. Také je dobré příliš nezdůrazňovat odlišnosti, a naopak poukázat na to, co mají všichni žáci společného.

Na čtyřech z pěti zkoumaných škol jsou informováni třídní učitelé a žáci před nástupem žáka–cizince do školy. Jedna ze škol, kde je 14 % žáků–cizinců, ostatní žáky příliš neinformuje, jelikož jsou žáci zvyklí.

Skoro všechny školy využívají podpory asistentů, školního psychologa, anebo přímo koordinátora péče žáků s OMJ, proto se odpovědi na otázku, zdá je nějaká určitá osoba, na kterou se může obrátit žák–cizinec (mimo třídního učitele, ředitele, zástupce) lišily:

U školy č. 1 (5 % žáků–cizinců) – na kohokoliv, ke komu má důvěru

U školy č. 2 (9 % žáků–cizinců) – koordinátor péče žáků s OMJ, učitel na ČJ jako druhého cizího jazyka

U školy č. 3 (14 % žáků–cizinců) – školní psycholožka, speciální pedagog

U školy č. 4 (20 % žáků–cizinců) – výchovný poradce

U školy č. 5 (32 % žáků–cizinců) – asistentka pedagoga

Jako formu pro začleňování žáků–cizinců používají všechny školy kurzy ČJ a ve dvou školách vytváří individuální plány.

Takové formy začleňování se používají i v zahraničí. Pro orientační srovnání uvedu příklad hlavního města Ruské federace, jelikož tato země má hodně obyvatel včetně různých národnostních menšin. Tam se pro každou z věkových skupin žáků–cizinců vytváří metodiky a plány. Velkou část vytváří specialisti katedry mezikulturního vzdělávání Moskevského otevřeného institutu (Arefjev A. L., 2015)³¹.

Na základě vyhlášky č. 416/2017 Sb., přílohy č. 1, žáci–cizinci spadají do druhého a třetího stupně podpůrných opatření, kdy mají nárok na posílenou výuku českého jazyka nebo výuku českého jazyka jako jazyka cizího, což všechny školy dělají. Škola s 14 % žáků–cizinců má v případě potřeby tlumočníka pro jednání s rodiči, speciální pedagogy a využívá projekty MŠMT a šablony. Jeden z respondentů uvedl taktéž kurzy češtiny (2 × týdně pro 2. st. a 2 x týdně pro 1. st.), dotace MŠMT (Podpora vzdělávání cizinců ve školách) a Systémovou podporu výuky ČJ jako cizího jazyka (META).

Podporu v začleňování žáků–cizinců školy získávají různě a odpovědi se u každé školy lišily:

³¹ Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-detey-iz-semey-inostrannyh-grazhdan-v-shkolah-moskvy>

1. škola – NIDV, META
2. škola – META, Magistrát, který zřizuje třídu pro jazykovou přípravu na ZŠ Na Marjance, Asociace učitelů ČJ jako cizího jazyka, spolupráce se ZŠ Na Marjance
3. škola – MŠMT, zřizovatel platí psychologa
4. škola – META, projekt Cizinec našinec
5. škola – MŠMT, úřad městské části Praha 13

Nejčastěji školy podporuje META a MŠMT. META, o.p.s. byla zmíněná ve třech školách, podpora od MŠMT ve dvou školách.

Finanční prostředky všechny školy s větším počtem žáků–cizinců získávají z rozvojových programů MŠMT. Škola s největším počtem žáků cizinců (32 %) má navíc podporu od městské části Praha 13 na zřízení kurzu pro předškoláky. Šablony využívají pouze 2 školy a to s 9 a 14 % žáků–cizinců. Škola s menším počtem žáků–cizinců získává finanční prostředky od MŠMT prostřednictvím kraje na základě podpůrného opatření diagnostikovaného PPP. Jak vidíme, nikdo se nezmínil o podpoře od MV ČR.

To, jakým způsobem ředitel školy připravuje/podporuje pedagogy pro práci s žáky–cizinci, je u většiny škol stejné. Probíhá to formou školení a seminářů, s výjimkou školy s nejmenším počtem cizinců (5 %), kde to dělá ředitel osvětou, a školy s největším počtem žáků–cizinců (32 %), kde pedagogové nepotřebují žádná školení, protože jsou zvyklí na velký počet žáků–cizinců a vědí, jak s nimi pracovat.

Díky podpoře META, o. p. s a NIDV mají pedagogové možnost školení a seminářů zaměřených na práci s žáky–cizinci. Pokud se zmíním zase o hl. městě Ruské federace, taková možnost tam není, existují pouze semináře pro zástupce ředitele, kde se čas od času zmiňuje téma žáků–cizinců. Ministerstvo vzdělávání se tímto tématem nezabývá a nemá žádnou oficiální statistiku počtu žáků–cizinců na moskevských školách (Zajončkovskaja, Poletajev, Florinskaja, Doronina, 2014)³². Což je vzhledem k velikosti tohoto státu a počtu obyvatel i různých národnostních menšin překvapivé.

Hodnocení žáka–cizince (mimo známkování) během prvního školního roku provádí všechny školy s výjimkou školy s nejmenším počtem žáků–cizinců. Všichni respondenti uvedli, že se první pololetí neklasifikuje. Dále se u 4 respondentů odpovědi shodovaly:

³² Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2014/0605/demoscope605.pdf>

Škola č. 2 – provádí slovní hodnocení, které dělá učitel ČJ jako druhého jazyka a třídní učitel. Vše zajišťuje koordinátorka péče pro žáky s OMJ, proto ředitelka školy nijak nezasahuje. Hodnotí se individuální posun žáka.

Škola č. 3 – od 2. pololetí provádí známkování s nižšími nároky. Hodnocení provádí učitel ČJ pro cizince i ostatní učitelé předmětů. Hodnotí se elementární věci.

Škola č. 4 – hodnocení provádí třídní učitel a vyučující na pedagogických radách, hodnotí se prospěch v předmětech a sociální zapojení.

Škola č. 5 – od 2. pololetí provádí hodnocení slovní + známky, projednává se na pedagogické radě. Hodnotí vyučující učitelé.

Efektivitu vlastního začleňování žáků-cizinců hodnotí školy většinou stejně, dle posunu žáka-cizince, jestli zvládá elementární věci, jaké má výsledky, a zpětnou vazbu provádí na pedagogické radě.

4.4 Shrnutí

Výzkumné předpoklady, které byly stanoveny pro praktickou část, se zčásti potvrdily. Cílem výzkumu bylo zjistit podmínky a procesy v integraci žáků-cizinců na různých základních školách v Praze s odlišným počtem žáků-cizinců. Bylo vybráno 5 škol s počtem žáků-cizinců od 5 % do 32 %. Škola s nejmenším počtem potvrdila můj výzkumný předpoklad částečně. Tato škola, která má 5 % žáků-cizinců opravdu nepodporuje pedagogy v práci s žáky-cizinci, ale poskytuje výuku ČJ pro žáky s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Informační podporu hledá u NIDV a META, o.p.s. a neprovádí hodnocení těchto žáků mimo známkování. Jak vidíme, kvůli nízkému počtu žáků-cizinců, škola moc neřeší téma integrace a je spokojená s tím, co dělá. Na rozdíl od škol s větším počtem žáků-cizinců, kde vedení školy podporuje své pedagogy, a formou seminářů školení pedagogové získávají nové informace pro práci s žáky s OMJ. S výjimkou školy s největším počtem žáků-cizinců, kde pedagogové nepotřebují podporu, jelikož jsou zvyklí na velký počet cizinců a vědí, jak s nimi pracovat.

Výzkumné předpoklady, týkající se intenzivní výuky ČJ pro cizince a zřízení asistenta pro žáky s OMJ/koordinátora péče pro žáky s OMJ u škol s větším počtem žáků-cizinců, se potvrdily.

Takové školy mají intenzivní výuku ČJ jako druhého jazyka pro žáky–cizince. Finanční prostředky získávají pomocí rozvojových programů a šablon od MŠMT. Taktéž mají školy zřízeného buď asistenta pedagoga pro žáky s OMJ, anebo koordinátora péče pro péči o žáky s OMJ, který zajišťuje celý proces integrace těchto žáků.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice integrace žáků–cizinců do základních škol v Praze z pohledu školského managementu a s ohledem na různý počet těchto žáků.. V teoretické části bylo cílem objasnit, jak funguje proces integrace žáků–cizinců z různých hledisek, a to jak se dělí cizinci dle statusu pobytu, jaké je legislativní ukotvení žáků s OMJ, jaké instituce podporují školy, a jak jsou finančně zabezpečeny kurzy ČJ jako druhého jazyka či další potřebné vybavení.

První kapitola teoretické části byla věnována pojmům souvisejícím s tímto tématem. Dále byl popsán nárůst cizinců na území České republiky. Další kapitola se věnovala právní úpravě, která byla rozdělená na podkapitoly o obecném legislativním rámci a o legislativním ukotvení žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Další kapitola vysvětlovala rozdělení cizinců na tři základní skupiny, a následující kapitola pojednávala o rozdílech mezi žáky se SVP a OMJ.

Pak se teorie věnovala zařazení žáků–cizinců do výuky dle metodických doporučení, kde popisovala, jak by mělo probíhat přijímání, zařazení do ročníku a příprava na příchod těchto žáků. Následující kapitola se věnovala podpoře různých institucí v začleňování žáků do základních škol, kde byly rozebrány cíle a činnosti každé organizace. Poslední kapitola teoretické části popisovala, z jakých zdrojů lze čerpat finanční prostředky na vzdělávání cizinců ve školách.

V současné době je tématu žáků–cizinců věnováno málo publikací, většinu metodických doporučení lze najít na informačním portálu, který byl zřízen institucí META, o.p.s. a také od autorky Šindelářové, která v odborném časopise publikovala článek na téma, jak začleňovat žáky–cizince do ročníku. Na vzdělávání žáků s OMJ lze získat finanční prostředky z několika rozvojových programů MŠMT, od MHMP a MV ČR, což je dostatečně dobrá podpora pro školy. V roce 2003 byla založena Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. (AUČCJ), sdružující více než 300 členů – učitelů češtiny jako cizího jazyka, která organizuje různá setkání a semináře pro výměnu zkušeností a získávání nových poznatků. Od roku 2004 mají školy podporu od instituce META, kde můžou čerpat informace, a také se účastnit seminářů. Od roku 2014 organizace NIDV poskytuje vzdělávací programy zaměřené na rozvoj kompetencí pedagogů pro práci

s dětmi/žáky–cizinci. Zda všechny možnosti z různých zdrojů školy s odlišným počtem žáků–cizinců využívají či ne, jsem zkoumala ve své praktické části.

Praktická část měla za cíl porovnat podmínky a procesy v oblasti integrace žáků–cizinců do pražských základních škol s ohledem na různý počet žáků. Výzkumná část byla zpracována na základě rozhovoru s řediteli škol, kde bylo dotázáno celkem 5 respondentů. Každá škola se lišila počtem žáků–cizinců, a to od nejmenšího počtu 5 % žáků–cizinců na škole, přes 9 %, 14 %, 20 %, až po největší počet 32 %. Na základě získaných dat jsem analyzovala podmínky a procesy integrace žáků–cizinců z pohledu vedení školy.

Z výsledků vyplývá, že školy s počtem žáků–cizinců nad 5 % využívají skoro všechny možnosti, které pro integraci žáků s odlišným mateřským jazykem existují. Účastní se rozvojových programů MŠMT, aby získaly finanční prostředky na zajištění kurzu češtiny a materiálního vybavení, podporu formou asistenta pedagoga pro žáky–cizince nebo koordinátora péče pro tyto žáky. Využívají taktéž pomoc organizací, jako jsou NIDV a META, o.p.s., a vedení školy podporuje své pedagogy v dalším vzdělávání v oblasti začleňování žáků–cizinců do školy tím, že posílá pedagogy na školení a semináře těchto výše zmíněných institucí. Výjimkou je škola s největším počtem žáků–cizinců, kde pedagogové nepotřebují podporu, protože vědí, jak pracovat s těmito žáky a není to ničím neobvyklým, jak pro učitele, tak i pro ostatní žáky. Školy s větším počtem žáků–cizinců provádí hodnocení takových žáků nejen známkováním, ale i slovním hodnocením, kde učitelé ČJ pro cizince a ostatní vyučující předmětů hodnotí, jak žák zvládá elementární věci a jaké má posuny, tzn., že těmto žákům věnují trochu více času než jen při známkování jako u ostatních žáků.

Na rozdíl od těchto škol, základní škola s menším počtem žáků–cizinců poskytuje výuku ČJ, ale nijak nepodporuje pedagogy v práci s žáky s OMJ. Instituce NIDV a META, o.p.s. využívají jen informačně. Finanční prostředky získávají pouze od MŠMT prostřednictvím kraje na základě podpůrného opatření diagnostikovaného PPP. Hodnocení provádí stejně jako u všech žáků známkováním.

Cíl bakalářské práce můžeme považovat za splněný, byly analyzovány podmínky a procesy v oblasti integrace žáků–cizinců na pražských základních školách a v tomto ohledu porovnány školy s různým počtem integrovaných cizinců. V rámci výzkumu jsem ověřovala předpoklady uvedené na začátku praktické části, které se skoro všechny potvrdily, a to konkrétně:

1. Škola s menším počtem žáků–cizinců (5 %) nepřipravuje pedagogy pro práci s žáky–cizinci a neposkytuje podpůrná opatření.

Tento předpoklad se potvrdil částečně.

2. Školy s větším počtem žáků–cizinců (nad 5 %) mají intenzivní výuku ČJ pro cizince.

Tento předpoklad se potvrdil.

3. Školy s větším počtem žáků–cizinců (nad 5 %) mají zřízeného asistenta pro žáky s OMJ/koordinátora péče pro žáky s OMJ.

Tento předpoklad se také potvrdil.

4. Nejdůležitějším kritériem pro zařazení žáků–cizinců do ročníku je přání rodičů (žáka).

Tento předpoklad se nepotvrdil, nejdůležitějším kritériem se ukázal věk.

Základní doporučení plynoucí z výzkumného šetření:

Jako hlavní doporučení, které vyplynulo z provedeného výzkumu, navrhuji povinné školení pro pedagogy v oblasti práce s žáky–cizinci a zvláště školení/semináře pro ředitele škol, aby věděli, jak postupovat při integraci žáka–cizince do prostředí školy a jaké by měla škola vytvořit pro tyto žáky podmínky.

Z vlastní zkušenosti doporučuji následující postup při zařazení nového žáka–cizince do školy. Dle mého názoru by měl být žák zařazen dle věku a absolvovaných ročníků. Samozřejmě v případě, kdy rodič a žák požádají nastoupit do nižšího ročníku kvůli obavě, že žák nezvládne jazyk, tak bych rodičům vyhověla. Nezařazovala bych žáka automaticky do ročníku níže kvůli neznalosti jazyka, protože může být šikovný a v pořádku to zvládne, neboť takovou zkušenost jsem měla já osobně. Většina rusky hovořících žáků si nepřeje jít do ročníku níž, protože v jejich rodné zemi za 11 let školní docházky udělá maturitu a už jde na vysokou školu, což je v cca 17 letech, na rozdíl od ČR, kde to trvá 13 let (ZŠ + SŠ), a až pak jde na vysokou školu. V mnoha případech žáci zvládají jazyk, pokud jdou do ročníku následující ročník, který absolvovali v rodné zemi, ale brala bych právě ohled na známky, které žák měl. Žák–cizinec, který měl jedničky a dvojky, bude nejspíše šikovný a jazyk a celkovou adaptaci zvládne v pořádku a rychle. Obzvláště známkování např. v Rusku je dost přísné a s probíranou látkou jdou učitelé rychleji dopředu než v České

republike, tj. látka, která je probírána např. v matematice v 7. třídě v ČR, se v Rusku probírala už v 6. třídě. Taktéž je dle mého názoru důležitý rodný jazyk žáka–cizince. Pokud je to slovanský jazyk, jako je ruština, ukrajinština, běloruština, je pro žáka jednodušší naučit se český jazyk, než třeba pro čínsky hovořícího žáka.

Další možná práce na toto téma:

Výzkum by bylo vhodné směřovat do celé Prahy a porovnat další školy s menším a větším počtem žáků–cizinců. V případě stejné situace, u škol s menším počtem cizinců, jako je ve výzkumu, bych doporučila to, aby byly pořádány povinné školení/semináře pro ředitele v oblasti integrace žáků–cizinců do školy.

Přínosem tohoto tématu do školského managementu je ten, že tato bakalářská práce poskytuje stručný přehled a tím usnadňuje managementu školy orientaci v dané problematice. Také umožňuje lépe připravit pedagogy a podmínky na škole pro integraci žáků–cizinců.

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam použité literatury

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9

JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ, Jana OBROVSKÁ a Adéla SOURALOVÁ. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4

KENDLÍKOVÁ, Jitka. *Česká škola a žáci ze zahraničí*. Praha: Raabe, c2012. ISBN 978-80-87553-62-6.

KOLDINSKÁ, Kristina, Harald Christian SCHEU a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-60-5

KOSTELECKÁ, Yvona, David HÁNA a Jiří HASMAN. *Integrace žáků-cizinců v širším kontextu*. V Praze: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, 2017. ISBN 978-80-7290-896-7

KROUPOVÁ, Kateřina. *Slovník speciálně pedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5264-8.

Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách. Řízení ve školství: [publikace pro řídící pracovníky ve školství]. Praha: Učitelská unie, 2013, 21(3)

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

RADOSTNÝ, Lukáš. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011. ISBN 978-80-254-9175-1.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠINDELÁŘOVÁ Jaromíra. *Jak začleňovat žáky-cizince do českých základních škol? Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2(4), 13-16. ISSN 2336-3436.

TROJAN, Václav, Irena TROJANOVÁ a Jiří TRUNDA. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro učitele*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-868-4.

TRUNDA, Jiří a Kamil BŘÍZA, TROJAN, Václav, ed. *Řízení školy ve znalostní společnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. Školský management. ISBN 978-80-7290-541-6.

Seznam použitých elektronických zdrojů

Cyklus školení pro učitele češtiny na ZŠ a SŠ (2018/2019) [online], cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.auccj.cz/probihajici-projekty/cyklus-skoleni-pro-ucitele-cestiny-na-zs-a-ss-2018-2019-a599>

Cyklus školení pro začínající učitele ČCJ – obecná problematika (2018/2019) [online], cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.auccj.cz/probihajici-projekty/cyklus-skoleni-pro-zacinajici-ucitele-ccj---obecna-problematika-2018-2019-a579>

Dvě nové aktivity jako podpora pedagogických pracovníků pro práci s dětmi/žáky-cizinci [online] cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <http://cizinci.nidv.cz/dve-nove-aktivity-jako-podpora-pedagogickych-pracovniku-pro-praci-s-detmi-zaky-cizinci/>

Kdo jsme [online] cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.meta-ops.cz/kdo-jsme>

Novela vyhlášky č. 48/2005 Sb. [online], cit. [2018-05-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/novela-vyhlasky-c-48-2005-sb-o-zakladnim-vzdelavani-a>

Novela ŠZ 2016, [online], cit. [2018-11-28]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/novela-SZ-2016>

Nový web k podpoře pedagogů pro práci s žáky-cizinci [online] 2016, cit. [2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/novy-web-k-podpore-pedagogu-pro-praci-s-zaky-cizinci>

O nás [online] cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.auccj.cz/onas.html>

O nás [online] cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.nidv.cz/o-nas>

Organizace výuky ČDJ [online] 2018, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-vyuky-cdj>

Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin v roce 2019 [online] 2018, cit. [2018-11-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyzva-pro-podavani-zadosti-o-poskytnuti-dotace-v-programu>

Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni 2019 [online] 2019, cit. [2019-01-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=22080055&docType=ART&chnum=4>

První den ve škole [online] 2018, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/prvni-den-ve-skole>

Příprava školy na příchod žáka s OMJ [online] 2018, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/priprava-na-prichod>

Tvorba plánu podpory [online] 2017, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/tvorba-planu-podpory>

Jazyková příprava [online] 2018, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-aneb-cizinci-ve-skole/jazykova-priprava-dle-ss20-sz>

Rozvojový program Podpora vzdělávání cizinců ve školách v roce 2019 [online] 2018, cit. [2018-11-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-rozvojoveho-programu-podpora-vzdelavani-cizincu-ve-1>

Slovníček pojmů [online] 2018, cit. [2018-05-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

Systémová podpora výuky ČJ jako cizího jazyka ve 22 MČ HMP [online] 2018, cit. [2018-11-05]. Dostupné z: http://skoly.praha.eu/88358_Systemova-podpory-vyuky-CJ-jako-ciziho-jazyka-ve-22-MC-HMP

MŠMT [online], cit. [2018-11-05]. Dostupné z: <http://sdv.msmt.cz/ministerstvo>

Školský zákon [online], cit. [2018-05-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>

Vyhláška č. 27/2016, Sb. [online] 2018, cit. [2018-05-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaka-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>

Výzva č. 02_18_064 - Šablony II - pro hlavní město Praha [online] 2018, cit. [2018-11-05]. Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/vyzva/vyzva-c-02-18-064-sablony-ii-pro-hlavni-mesto-praha-verze-1.htm>

Výzva č. 49 – Začleňování a podpora žáků s odlišným mateřským jazykem [online] 2018, cit. [2019-01-08]. Dostupné z: <http://penizeproprahu.cz/vyzva-c-49-inkluzi-a-multikulturni-vzdelavani-ii/>

Výzva Podpora aktivit integrace cizinců na území ČR v roce 2019 [online] 2018, cit. [2018-11-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vyzvy-podpora-aktivit-integrace-cizincu-na-uzemi>

Zajišťování kurzů češtiny pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou na období 2018 – 2020 [online], cit. [2019-01-02]. Dostupné z: <http://www.aucej.cz/probihajici-projekty/zajistovani-kurzu-cestiny-pro-osoby-s-udelenou-mezinarodni-ochranou-na-obdobi-2018--2020-a577>

Zařazení do ročníku [online] 2018, cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/zarazeni-do-rocniku>

Praktické aspekty vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem [online], cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/17382403-Prakticke-aspekty-vzdelavani-zaku-s-odlisnym-materskym-jazykem.html>

Pozorovací formulář [online], cit. [2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/pozorovani-formular>

Arefjev A. L. Výuka dětí z rodin cizinců ve školách Moskvy// Věstník RUDN. Číslo: Otázky vzdělávání. Jazyky a obor. №5. (Арефьев А.Л. Обучение детей из семей иностранных граждан в школах Москвы // Вестник РУДН. Серия: Вопросы образования. Языки и специальность. №5). [online] 2015 cit. [2019-01-11]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-detey-iz-semey-inostrannyh-grazhdan-v-shkolah-moskvy>

Zajončkovskaja, Poletajev, Florinskaja, Doronina. Migranti očima Moskvičů (ЗАЙОНЧКОВСКАЯ, ПОЛЕТАЕВ, ФЛОРИНСКАЯ, ДОРОНИНА. Мигранты глазами москвичей) [online] 2014, cit. [2019-01-11]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2014/0605/demoscope605.pdf>

Děti/žáci-cizinci a děti/žáci s odlišným mateřským jazykem [online], cit. [2019-03-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/ciz>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Strukturovaný rozhovor

1. Jaké dokumenty musí předložit žák–cizinec před nástupem do školy?

2. Jak zařazujete žáka-cizince do ročníku – na základě čeho?

Označte míru vlivu těchto kritérií. Jaký má dané kritérium nejčastěji vliv na zařazení žáka do ročníku (stupnice 0–10).

a) Věk

b) Přání samotného žáka (jeho rodičů)

c) Znalost českého jazyka

d) Úroveň dosaženého vzdělání

e) Rodný jazyk

Jiné:

3. Před nástupem žáka do třídy informujete o tom někoho – koho? (třídní učitel, žáky aj.)

4. Je nějaká určitá osoba (mimo třídního učitele, ředitele, zástupce), na kterou se žák může obrátit pro pomoc? A o jakou osobu/osoby se jedná?

5. Jaké formy při začleňování používá škola?

6. Poskytuje škola nějaká další podpůrná opatření (kromě těch, která jsou ve vyhlášce č. 416/2017 Sb.?)

7. Kdo a jak podporuje školu, co se týče začleňování žáků–cizinců?

8. Finanční prostředky na začleňování a vzdělávání žáků–cizinců? Odkud a jakým způsobem?

9. Jak ředitel školy připravuje/podporuje pedagogy k tomu, aby byli připraveni pracovat s žáky–cizinci?

10. Provádí vedení školy během prvního školního roku průběžné hodnocení žáka–cizince (mimo známkování)?

10a. Kdo se na hodnocení podílí?

10b. Jakým způsobem?

10c. Co se hodnotí?

11. Jakým způsobem hodnotí škola efektivitu vlastního začleňování žáků–cizinců?

Příloha č. 2 – Pozorovací formulář

Pozorovací formulář (součást pedagogické diagnostiky při zjišťování vzdělávacích potřeb nového žáka)

Zaznamenáváme, kdy žák zjevně rozumí a čemu, jak spolupracuje ve třídě s učitelem i se spolužáky, pokusy o komunikaci – jak probíhají, co konkrétně řekl/a.

Jméno žáka:

Třída:

Datum, místo (vyučovací předmět)	Jak reaguje v hodině	Fungování v kolektivu a o přestávce	Pokroky v češtině (čemu rozumí, co říká)	Poznámky (co s tím?)
Příklad: 20.9.2012, matematika, přestávka ve třídě	početní příklady napsané na tabuli zvládá bez problémů, při diktátu příkladů nerozumí, ale snaží se opisovat od spolužáka. Rychle ztrácí pozornost, když nerozumí, lehne si na lavici a nevnímá.	snaží se navazovat kontakt, někdy příliš hrubě (strká do spolužáků, někdy kope), pak objímá a omlouvá se <i>sorry</i> . Oblíbil si Honzu, pořád za ním chodí, napodobuje ho.	pozdraví ráno, když přijde do třídy, řekne, jak se jmenuje, pojmenuje zákl. pomůcky ve škole (<i>pero, penál, kniha</i>). Když něco chce, ukáže to. Říká <i>prosím</i> . rozumí: <i>vyndej si věci na lavici, otevři knihu na straně..., napiš, pojď sem, smaž tabuli</i>	- psát diktát příkladů zvlášť na papír - promyslet, jak ho zapojit, když ústně procvičujeme - pořešit agresivní projevy (Honza – patron, průvodce?) - pracovat na slovní zásobě z oblasti školy